

مروری بر عدالت آموزشی

پریسا حیدری*^۱، سارینا زارع^۲، محمدعماد شریفی^۳، حنا شهبان بلوکات^۴

۱ دانشجوی دکتری تخصصی شنوایی شناسی دانشکده توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲ دانشجوی رشته پزشکی دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۳ دانشجوی رشته دندان پزشکی دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۴ دانشجوی کارشناسی پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

نویسنده مسئول: پریسا حیدری

چکیده:

عدالت آموزشی به معنای فراهم کردن فرصت‌های آموزشی برابر برای دانشجویان است. به صورتی که استاد با دانشجویان به‌ویژه در کلاس‌هایی که تنوع و تفاوت زیادی بین دانشجویان وجود دارد، برخورد برابری داشته باشد. به‌صورتی که همه‌ی دانشجویان در یک محیط از امکانات موجود برخوردار شوند تا زمینه برای رشد و شکوفایی استعدادها فراهم شود و انگیزه‌ی کافی برای تلاش و تکاپو در راستای رسیدن به هدف را داشته باشند. موارد تأثیر گذار بر عدالت آموزشی شامل عوامل فردی نظیر جنسیت، رشته و مقطع تحصیلی، محل سکونت، نژاد و قومیت می‌باشند. از طرف دیگر مطالعات نشان داده‌اند که عدالت آموزشی بر عواملی مانند نشاط یادگیری، رفتارهای مدنی، خودکارآمدی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان و همچنین فرسودگی و فریبکاری تحصیلی اثرگذار می‌باشد. از آنجایی که آموزش مهم‌ترین سرمایه‌ای است که در دسترس عامه مردم قرار دارد، تحقق عدالت در آموزش، یکی از اهداف بسیار کلیدی و مهم در نظام‌های آموزشی سراسر دنیاست و برای نیل به این هدف، در ابتدا باید عوامل تأثیرگذار بر عدالت آموزشی و تأثیراتی که عدالت آموزشی بر مقوله آموزش پزشکی دارد را مشخص کنیم. بنابراین این مطالعه با هدف مروری بر عدالت آموزشی نوشته شده است.

واژه های کلیدی: آموزش، برابری آموزشی، نابرابری آموزشی، عدالت آموزشی

بودن امکان برقراری تعاملات محترمانه، رعایت ثبات و عدم تبعیض، برخوردها و تصمیمات برابر و بدون جانبداری، داشتن امکان اعتراض به شرایط نابرابر و ناعادلانه و یا تصمیمات غلط، انتظار تصمیم‌گیری مبتنی بر اطلاعات جامع و دقیق، رعایت شرایط و نیازهای افراد تا حد امکان، تسلط معیارها و ارزش‌های اخلاقی در تصمیمات و رفتارهای طرف‌های تعامل می‌گردد (۶).

مقوله عدالت آموزشی در سال‌های اخیر، کانون توجه بوده و از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته اما در عرصه علوم پزشکی کمتر به آن پرداخته شده است (۷). این شکل از عدالت، اشاره به وجود تعاملات و رفتارها و شیوه عملکرد مبتنی بر انصاف، برخورد بدون جانبداری، راهنمایی متناسب با توانایی دانشجویان، رعایت عدالت در ارزیابی و ارائه امتیاز دارد (۸). از آنجایی که آموزش مهم‌ترین سرمایه‌ای است که در دسترس عامه مردم قرار دارد و بنیان همه تحولات در جامعه می‌باشد، تحقق عدالت در آموزش، یکی از اهداف بسیار کلیدی و مهم در نظام‌های آموزشی سراسر دنیاست (۹). به منظور دستیابی به این نوع عدالت، مدیران موسسات آموزشی بایستی مبادرت به تغییر در ساختارها و عناصری نمایند که به این بی‌عدالتی‌ها دامن می‌زند. یکی از این عوامل مهم، مربوط به رفتارها و باور استادان است که می‌توان با ایجاد دوره‌های آموزشی و تغییر دیدگاه‌ها و عملکرد آنان، به ایجاد برابری و عدالت آموزشی در کلاس کمک نمود (۱۰). برای نیل به این هدف، در ابتدا باید عوامل تأثیرگذار بر عدالت آموزشی و تأثیراتی که عدالت آموزشی بر مقوله آموزش پزشکی دارد را مشخص کنیم. این مطالعه با هدف مروری بر عدالت آموزشی نوشته شده است.

شکی نیست که توزیع عادلانه امکانات و فرصت‌ها برای اقشار محروم که از امکانات مالی محدود برخوردارند، یکی از آرمان‌های مطلوب یک جامعه تساوی خواه و عدالت‌طلب است و مسلم است که آموزش عالی می‌تواند یکی از کانال‌های مهم توزیع عادلانه امکانات و فرصت‌های آموزشی برای قشرهای بیشتری از جامعه باشد (۱). بی‌شک یکی از شاخص‌های مهم توسعه همه جانبه و بقای سیستم و نظام‌های طبیعی و اجتماعی، عدالت در همه عرصه‌ها خصوصاً عدالت آموزشی است (۲). عدالت آموزشی به معنای این است که همه دانشجویان صرف نظر از رشته تحصیلی، قومیت، جنسیت، مذهب، فرهنگ، معدل، اخلاق و رفتار دانشجو، طرز لباس پوشیدن و نحوه آرایش، عوامل دموگرافیکی و شخصیتی، دسترسی یکسانی به امکانات آموزشی داشته باشند. به طوری که همه دانشجویان در یک محیط از امکانات موجود برخوردار شوند تا زمینه برای رشد و شکوفایی استعدادها فراهم شود و افراد انگیزه‌ی کافی برای تلاش و تکاپو در راستای رسیدن به هدف را داشته باشند و بتوانند بعد از فارغ‌التحصیلی، کارایی و تبحر کافی در زمینه‌ی شغل آینده‌ی خود داشته باشند (۳). برابری آموزشی به معنای این نیست که همه دانشجویان به سطح یکسانی از تحصیلات دست یابند، زیرا به دلیل وجود تفاوت‌های فردی این امر ممکن نیست (۴). مفهوم برابری فرصت‌های آموزشی مفهومی نسبی و پویا است که بسته به شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه به صورت مداوم در حال تغییر می‌باشد. (۵). بنابراین، مهمترین اصولی که بر مبنای آنها رعایت یا عدم رعایت عدالت نتیجه‌گیری می‌شود شامل: تناسب بین دستاوردها با تلاش فرد و سهمی که او در انجام یک فعالیت داشته است، مشارکت فرد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خود، دارا

پژوهش حاضر، با هدف بررسی عوامل اثر گذار بر عدالت آموزشی و عوامل تأثیرپذیر از آن در حیطه علوم پزشکی به مرور روایتی از مطالعات انجام شده در مجلات علمی فارسی و انگلیسی زبان داخل و خارج از کشور پرداخته است. روش گردآوری داده‌ها در این مطالعه به این صورت بود که برای دستیابی به منابع انگلیسی، با به کار گیری کلیدواژه‌های "Educational justice"؛ "educational injustice"؛ "Justice"؛ "Education"؛ "injustice"؛ "equality"؛ "Educational inequality" و "Medical Students" در در پایگاه‌های داده خارجی Cochrane، Web of Science MEDLINE، Scopus، Eric، AMEE Guides، Central مرتبط استخراج شدند. جستجوی مقالات فارسی با استفاده از واژگان کلیدی "عدالت آموزشی"؛ "بی عدالتی آموزشی"؛ "برابری آموزشی"؛ "نابرابری آموزشی" و "دانشجویان علوم پزشکی" با بهره گیری از عملکردهای "و" و "یا" در پایگاه‌های علمی ایرانی SID، Magiran، IranMedex انجام شد. برای این که مرتبط ترین منابع با موضوع پژوهش بازیابی شوند، محدودیتی به غیر از نوع منبع (مقاله و کتاب) و زبان مقالات (فارسی و انگلیسی) در جستجو اعمال نگردید. در جستجوی اولیه ۷۶۵ مقاله استخراج شد که پس از حذف موارد تکراری و ارزیابی عنوان و چکیده به منظور حذف مقالات غیر مرتبط، در نهایت ۲۴ مقاله با شرایط لازم برای شرکت در مطالعه حاضر انتخاب و بررسی شدند

عدالت آموزشی از دیدگاه دانشجویان:

در بررسی ادراک دانشجویان پرستاری از عدالت آموزشی در دانشگاه، کسب نمره برتر و عدالت استاد در نمره‌دهی از مضامین اصلی بوده است و دانشجویان بیش از آن که عدالت آموزشی را با ابعاد رفاهی توصیف نمایند خواهان اساتیدی توانمند و حرفه‌ای به منظور رشد و بالندگی آموزشی بوده‌اند (۱۱). مطالعه منتظری و همکاران نشان داد که دسترسی دانشجویان به کتابخانه‌ها و کتب مرجع، بهره‌مندی مناسب از وسایل کمک آموزشی و تکنولوژی آموزشی و حضور فعال استاد در حین کارآموزی در عرصه، بارزترین خواسته دانشجویان در رسیدن به شرایط مطلوب بود (۱۲). مطالعه جلالوندی و همکاران نشان داد که برتری نداشتن دانشجویی بر دانشجوی دیگر، شیوه ارزشیابی و نحوه آموزش اساتید، بارزترین دغدغه دانشجویان بوده است. از نظر دانشجویان این دو، عاملی هستند که می‌توانند رعایت عدالت آموزشی را زیر سوال ببرند. دانشجویان معتقد بودند هر دانشجویی علیرغم جنسیت، قومیت، اعتماد به نفس، رشته، ظاهر و برخورد اجتماعی‌اش، جایگاه خاص خود را دارد و چنانچه این معیارها در ارزشیابی استاد از دانشجو و یا در روند یادگیری دانشجو دخالت کند، عدالت آموزشی به چالش کشانده می‌شود (۱۳). برتری دادن دانشجویی بر دانشجوی دیگر مکرراً مترادف با بی‌عدالتی در محیط آموزشی توصیف می‌گردد و دانشجویان معتقد بودند عامل عمده این برتری دادن‌ها، اساتید می‌باشند (۳). به طوری که در مطالعه مظلومی و همکاران در بررسی ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان، مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب، احترام به دانشجو، داشتن علم به موضوع تدریس، داشتن طرح درس، داشتن اعتقادات مذهبی و رعایت

عدالت بود. از این رو می توان نتیجه گرفت که دانشجویان خواستار رعایت انصاف و برابری از سوی اساتید در برخورد با خود هستند و آن را یکی از مهم ترین ویژگی های یک استاد خوب می دانند (۱۴).

عوامل تأثیرگذار بر عدالت آموزشی:

- جنسیت

مطالعات یکی از عوامل ایجادکننده نابرابری در عدالت آموزشی در ایران را نابرابری جنسیتی گزارش می کنند. به صورتی که در بیشتر مناطق و شهرستان ها دانش آموزان پسر از فرصت های آموزشی بیشتری نسبت به دانش آموزان دختر بهره مند می باشند. تحقیقات داخلی نشان می دهد که فرصت های آموزشی برای دختران و پسران در کل کشور نابرابر است (۱۵). به عنوان نمونه، جلالوندی و همکاران در سال ۱۳۹۳ عدالت آموزشی را در نمونه از دانشجویان دانشکده پیراپزشکی کرمانشاه شامل ۲۰۱ نفر انجام دادند و بررسی ارتباط بین میانگین نمره کسب شده با جنسیت دانشجویان ارتباط معنی داری را نشان داد. به طوری که دانشجویان پسر نمره ی بالاتری برای وضعیت عدالت قائل شدند (۱۳). همچنین در مطالعه ای مروری که جهت شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی و موانع گسترش آن انجام شد، شرایط منطقه ای، جنسیت و عوامل خانوادگی به عنوان عوامل موثر بر عدالت آموزشی بدست آمدند (۱۶). با این وجود مطالعاتی وجود دارد که ارتباط معناداری را بین ادراک دانشجویان زن و مرد از عدالت آموزشی در دانشگاه نشان نداده اند (۱۷). به عنوان مثال در مطالعه توصیفی - تحلیلی شامل ۲۹۰ نفر از دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی رازی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، نمره عدالت آموزشی دانشجویان در سطح متوسط قرار داشت و رابطه ی معنی داری میان نمره عدالت آموزشی و ویژگی های فردی (سن، جنسیت، تأهل، بومی بودن،

رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی و ترم تحصیلی) مشاهده نشد (۱۸).

- رشته تحصیلی

موسوی و همکاران در سال ۱۳۹۳ مطالعه ای را با هدف بررسی عوامل موثر بر عدالت آموزشی در محیط های بالینی را در دانشگاه علوم پزشکی گیلان انجام دادند. بدین منظور از ۳۹ دانشجوی پرستاری، هوشبری و اتاق عمل در دوره کارورزی و ۴ نفر از معاونین و مدیران دانشگاه مصاحبه ای به عمل آورده شد. یکی از مهم ترین عوامل موثر بر عدالت آموزشی در این مطالعه، تبعیض و تفاوت بین رشته ها بیان شد و دانشجویان اعلام کردند که امکانات مختلف برای گروه ها و رشته های خاصی بیشتر فراهم است و همچنین دانشجویان مهمان و بین المللی امکانات بیشتری برخوردار هستند (۱۹). به صورتی که یکی از تجربیاتی که دانشجویان دانشگاه پیراپزشکی از عدم وجود عدالت داشتند، شکاف طبقاتی بین پزشکان و پرستاران و مشاهده تفاوت رفتار با آنها به علت رشته تحصیلی بوده است (۱۳). در مطالعه ی دیگری که با رویکرد کیفی جهت تبیین عدالت آموزشی در دانشجویان علوم پزشکی انجام شد، از ۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان مصاحبه های نیمه ساختار یافته به عمل آمد. با توجه به نتایج این مطالعه، دانشجویان معتقد بودند هر دانشجو علی رغم جنسیت، قومیت، اعتماد به نفس، رشته، ظاهر و برخورد اجتماعی، جایگاه خاص خود را دارد و چنانچه این معیارها در ارزشیابی و یا یادگیری دانشجو دخیل گردد، عدالت آموزشی به چالش کشانده می شود. با توجه به یافته های این مطالعه، از عوامل اثرگذار بر عدالت آموزشی می توان به مقطع تحصیلی، رشته های تحصیلی، ظاهر و شخصیت دانشجویان اشاره کرد (۲۰).

- نشاط یادگیری

شادی احساس مثبتی است که از حس رضایتمندی و پیروزی به دست می‌آید و یکی از نیازهای اساسی زندگی و عاملی برای رشد و موفقیت است. (۲۲) با استفاده از روش‌های شادی بخش در جریان آموزش و برنامه‌ریزی آموزشی فراگیران، می‌توان علاوه بر ایجاد محیطی رضایت‌بخش برای دانش‌آموز، با بسیاری دیگر از مشکلات از جمله میزان غیبت، دیرآمدگی، بی‌حوصلگی و کسالت در کلاس درس و در نهایت مسأله افت تحصیلی، مقابله شود و محیطی فراهم شود که امکانات فراگیری مؤثر دانشجویان در نظر گرفته شود (۲۳). عدالت آموزشی در سیستم آموزشی منجر به توازن نظام یاددهی-یادگیری می‌شود و زمینه برخورداری برابر فراگیران از امکانات آموزشی را فراهم می‌آورد. این امر به شادی فراگیران منجر می‌شود (۲۴). همچنین مطالعه محمدی و همکاران نیز نشان داد که رابطه معناداری بین عدالت آموزشی و نشاط یادگیری وجود دارد.

- خودکارآمدی و فرسودگی تحصیلی

آندورا (۲۰۰۰) خودکارآمدی را باور فرد به توانایی‌های خود برای انجام موفقیت‌آمیز کارها و وظایف تعریف می‌کند (۲۵). زمانی که فرد باور خود را به انجام موفقیت‌آمیز کارها از دست می‌دهد، باور و اعتقاد آنان به توانایی انجام موفقیت‌آمیز فعالیت‌های تحصیلی، خدشه دار می‌شود و خودکارآمدی در آنان تضعیف می‌شود (۲۶). در نتیجه نمی‌تواند از مهارت‌های کسب شده استفاده مؤثر کند و به تدریج دچار فرسودگی تحصیلی می‌گردد (۲۷).

فرسودگی تحصیلی می‌تواند در دانشجویان احساس خستگی نسبت به انجام تکالیف درسی و مطالعه ایجاد، و در نگرش بدبینانه آن‌ها نسبت به تحصیل و مطالب درسی

مطالعات عواملی نظیر تبعیض نژادی، رنگ پوست، درآمد خانوادگی و مهاجر و غیر مهاجر را برای نابرابری فرصت‌های آموزشی در کشورهای پیشرفته گزارش کرده‌اند. برای مثال هنوز شاهد این هستیم که در آمریکا برای افراد کم درآمد و غیر سفید پوست، آموزش پایین‌تری نسبت به افراد پر درآمد و سفید پوست ارائه می‌شود و اینکه این افراد از خدماتی از قبیل فعالیت‌های فوق برنامه‌ای و آموزش ورزش، موسیقی، و ابتکار در هنر محروم هستند. در مقابل کشورهای توسعه‌یافته، در کشورهای در حال توسعه توجه مطالعات عمدتاً معطوف به کمیت نابرابری فرصت‌های آموزشی می‌باشد (۴). به طوری که شهرستان‌ها به طور برابر از وجود معلمان و دبیران برخوردار نیستند و در مرکز استان‌ها بالاترین میزان نسبت معلم به دانش‌آموز وجود دارد و این واقعیت را نمی‌توان نادیده گرفت که در کلاس‌هایی که از لحاظ جمعیت متراکم و پر ازدحام است، اجرای برنامه‌های آموزش نمی‌تواند در وضع مطلوب باشد. (۴) یارمحمد و همکاران در مطالعه‌ای نابرابری‌های آموزشی سیستم و بلوچستان را بررسی کردند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که عواملی نظیر تخصیص ناعادلانه امکانات در شهرستان‌ها، قوم-گرایانه و چنددستگی مردم، افکار جنسیت زده، نرخ پایین باسوادی والدین و در اولویت نبودن ادامه دادن تحصیلات بر عدالت آموزشی تأثیر می‌گذارند (۲۱). مطالعه جلالوندی و همکاران در سال ۱۳۹۳ نشان داد که از نظر شیوه سکونت، افراد بومی نمره بالاتری در پرسشنامه بررسی عدالت آموزشی کسب نمودند (۱۳).

هم بنا بر عدالتی که از سوی اساتید خود مشاهده می‌نمایند، کمتر به تقلب و سرقت علمی که از مؤلفه های بازر فربکاری تحصیلی می‌باشند روی می‌آورند (۳۴).

- رفتارهای مدنی تحصیلی

رفتارهای مدنی تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که ماهیتی ارادی و اختیاری دارند، جنبه رسمی و تعریف شده در شرح اعمال و رفتارهای تحصیلی دانشجویان ندارند، ولی به واسطه تعامل جویی اجتماعی انسان، همراه با انگیزه‌های نوع دوستی، یاری رسانی، مشارکت فراتر از نقش‌های رسمی و مشارکت در اجرای قوانین، مقررات و رسوم آموزشی به اجرا درمی‌آیند که اغلب بدون چشم‌داشت، توسط دانشجویان انجام می‌شوند (۳۵). رابطه عدالت و رفتارهای مدنی-تحصیلی به عنوان شکلی اختصاصی از رفتارهای مدنی سازمانی برای دانشجویان در محیط‌های تحصیلی را می‌توان از طریق رویکرد یا نظریه مبادله اجتماعی تبیین کرد. بر پایه نظریه مبادله اجتماعی، انسان‌ها افرادی مبادله گرا هستند که بر پایه اصل مقابله به مثل بسیاری از کنش‌ها و واکنش‌های خود را انجام می‌دهند. به این ترتیب آنگاه که کسی یا کسانی با فردی رفتار مطلوب و مناسب داشته باشند و باعث شوند تا فرد مورد نظر از درون احساس ارزشمندی کند، در اولین فرصت فرد مورد نظر مقابله به مثل کرده و با رفتارهای متقابل مثبت زمینه احساس ارزشمندی را در طرف‌های تعامل خود فراهم می‌کند (۳۶). می‌توان گفت که زمانی که دانشجو عدالت آموزشی برابر با حس ارزشمندی را تجربه کند، به رفتارهای مدنی تحصیلی متمایل می‌شود و زمینه خودباوری در دانشجو به وجود می‌آید (۳۴). نتایج مطالعه گل پرور و همکاران بیانگر آن است که عدالت به عنوان یک پدیده اخلاق مدارانه به واسطه بنیان‌های اخلاقی مشترک با رفتارهای مدنی تحصیلی در دانشجویان

اثرگذار و احساس بی‌کفایتی تحصیلی را در آنان ایجاد کند (۲۸) و همچنین زمینه کاهش عملکرد تحصیلی دانشجویان و افزایش نگرانی آنان را نسبت به انجام اشتباه تکالیف موجب گردد (۲۹). تشویق دانشجویان از سوی استاد و ارتباطات عادلانه بین استاد و دانشجو، می‌تواند منجر به کاهش فرسودگی دانشجویان گردد (۳۰). بنابر مطالعه مرزوقی و همکاران بهبود وضعیت عدالت آموزشی، می‌تواند با کاهش فرسودگی تحصیلی دانشجویان همراه باشد. این به این معناست که تجربه وجود عدالت آموزشی می‌تواند در افراد احساس کفایت و علاقه به تحصیل ایجاد کند و به پیشرفت تحصیلی آن‌ها کمک نماید (۱۷).

- فربکاری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی

دانشجویان هنگامی که با بی‌عدالتی مواجه می‌شوند و تلاش‌های صادقانه آنها نتیجه مطلوبی به دنبال ندارد، با کاهش پیشرفت تحصیلی و بی‌علاقگی به تکالیف درسی که نشانه‌ای از فرسودگی تحصیلی است، به دنبال راه‌های میانبر و بعضاً غیراخلاقی برای پیشبرد اهداف خود خواهند گشت و پدیده فربکاری تحصیلی شکل می‌گیرد (۳۱).

فربکاری تحصیلی، نوعی سوء رفتار است که در ارتباط با فعالیت‌های رسمی آکادمیک اتفاق می‌افتد. اوسایی (۲۰۲۰) فربکاری تحصیلی را با واژه ی عدم صداقت دانشگاهی معادل دانسته و آن را یک بیماری همه گیر در محیط‌های آموزشی جهان معرفی کرده است (۳۲). فندلر و همکاران (۲۰۲۰) فربکاری تحصیلی را نوعی فساد معرفی کرده است که به صداقت دانشجو آسیب جدی وارد می‌کند (۳۳). زمانی که دانشجویان احساس کنند که اساتید در آموزش، ارزیابی، تعامل، راهنمایی و در کنش‌های مخالف دیگر خود، رعایت برابری، شرایط و شأن دانشجو را می‌کنند عدالت آموزشی صورت گرفته است و به نظر می‌رسد دانشجویان

ارتباط برقرار می‌کند تا هماهنگی ادراکی (عدالت) و رفتاری (رفتارهای مدنی-تحصیلی) اتفاق بیافتد (۳۷).

نتیجه‌گیری:

مطالعه حاضر ضرورت ایجاد فرصت‌های برابر در آموزش به صورتی که همه دانشجویان صرف نظر از جنسیت، قومیت، رشته تحصیلی و غیره به امکانات آموزشی یکسانی دسترسی داشته باشند را نشان می‌دهد. در پی ارتقا و وضعیت عدالت آموزشی می‌توان شاهد بهبود نشاط یادگیری، رفتارهای مدنی، خودکارآمدی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان و همچنین کاهش فرسودگی و فریبکاری تحصیلی بود. در نتیجه دانشجویان می‌توانند استعدادهای خود را بروز دهند و پایه‌های پیشرفت و ترقی کشور را بنا نهند. بنابراین ضرورت ایجاد فرصت‌هایی برای برقراری عدالت آموزشی از سوی استادان و مسؤولین دانشگاهی باید مدنظر قرار گیرد

۱۳. مازیار ج، پیمان ا، محمدرسول ت، علی نک. ارزیابی وضعیت عدالت آموزشی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پیراپزشکی کرمانشاه در سال ۱۳۹۳.

14. Mazloomi S, Ehrham Poosh M, Kalantar S, Karimi H, Harrazi M. Student perceptions of the qualities of an ideal teacher. J Shahid Sadoughi Univ Med Sci Health Serv. 2000;2(8):104-8.

۱۵. شفیع پورمطلق، فرهاد، اتشک. رابطه بین باورهای دینی با عدالت و تعهد آموزشی استادان با واسطه‌گری جهت‌گیری مذهبی. روان شناسی و دین. ۲۰۲۱؛۵۳(۱۴):۸۳-۹۶.

۱۶. رضوانی، امین، پریش، کاظمی، شبنم. شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن (ارائه یک چارچوب در آموزش و پرورش). مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری. ۲۰۲۱؛۵(۵۳):۲۵-۳۸.

۱۷. اله مر، معصومه ح، الهام ح. بررسی رابطه عدالت آموزشی با فرسودگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

۱۸. افرازنده سس، میرزایی ط، پورابولی ب، سبزواری س. ارتباط عدالت آموزشی و رفتارهای مدنی - تحصیلی از دیدگاه دانشجویان پرستاری. مجله اخلاق پزشکی-علمی پژوهشی. ۱۰(۳۵):۱۱۷-۴۰.

۱۹. فاطمی، ساغر، موسوی، ساقی، نیکرو، روزبه. et al. عوامل موثر بر عدالت آموزشی در محیط های بالینی از دیدگاه دانشجویان و متولیان آموزش دانشگاه علوم پزشکی گیلان در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۲. پژوهش در آموزش علوم پزشکی. ۲۰۱۶؛۸(۴):۱-۱۰.

۲۰. اکرم ث، مهین ن، لیلا ج. تبیین عدالت آموزشی در دانشجویان علوم پزشکی: بررسی دیدگاه و تجربیات دانشجویان علوم پزشکی. ۲۰۰۱.

۲۱. بر ح، یارمحمد، نادری، الله ع، نراقی س. بررسی نابرابری‌های آموزشی سیستم و بلوچستان در مقایسه با شاخص‌های کشوری و ارائه الگویی برای تحقق عدالت آموزشی با تأکید بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی. مطالعات آموزش و آموزشگاهی. ۲۰۲۱؛۱۰(۳).

۲۲. نیاز آذری ک. بررسی تأثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری. دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی. ۲۰۱۴؛۲(۳):۳۵-۵۷.

1. Tavasoli G. Sociology and Education and Training Tehran. Science.1386.

2. Zadegan A, Ghomi H, Mameghani A, Arjmand M, Zadegan N, Salami H, editors. The effective factors for achieving education equity in higher education from students of Tabriz dentistry school in 2010. Proceeding of the 12th Conference Med Educ; 2011.

3. SANAGOO A, NOMALI M, JOUYBARI L. Explanation of educational equity among Medical Sciences students: evaluation of Medical Sciences students opinions and experiences. 2011.

۴. مهر م، خسروی، شاهمرادی، مراد، شیخی. برابری آموزشی: پازل ناتمام آموزش در قرن ۲۱. مجله مطالعات آموزشی نما. ۲۰۲۰؛۵۰:۱۵-۹.

۵. عکاشه ب، شریف، سیدمصطفی، جمشیدیان، عبدالرسول. تأمین و گسترش برابری فرصتها و عدالت آموزشی در آموزش و پرورش استان اصفهان. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۲۰۱۰؛۱۰(۳۷):۲۸۷-۳۰۵.

6. Hoy WK, Tarter CJ. Organizational justice in schools: No justice without trust. International Journal of Educational Management. 2004.

7. Mesri R, editor Can educational equity be attained without exams standardization and accurate academic achievement assessment? Proceeding of the 12th Conference of Medical Education; 2011.

8. Golparvar M. Relationship between morality and justice, avoidance of deception scientific training. Ethics Sci Technol. 2010;5(1):66-57.

9. Khan AS. Equity or equality in medical education. Journal of Educational Evaluation for Health Professions. 2012;9.

10. Chisnall KF. Exploring leadership for excellence and equity in high performing middle schools: The University of North Carolina at Chapel Hill; 2010.

11. Mehravar F, Sanagoo A, Juybari L, editors. Explanation of justice of education from the students, perspective of Golestan University of Medical Sciences. Proceeding of the 12th Conference of Medical Education; 2011.

12. Montaseri MA, Hojat M, Jahromi MK. Comparison between current and ideal condition of educational justice from the students' viewpoints at

۳۴. لپری م، کامران. بررسی عدالت آموزشی اساتید با فریبکاری علمی و رفتارهای مدنی-تحصیلی دانشجویان. فصلنامه علمی آموزش علوم دریایی. ۲۰۲۱؛۸(۱):۹۶-۱۱۰.

۳۵. محسن گپ. بررسی نقش اخلاق تحصیلی، عدالت و بی عدالتی آموزشی در رفتارهای مدنی - تحصیلی دانشجویان.

36. AFRAZANDEH SS, MIRZAEI T, POURABOLI B, SABZEVARI S. Educational justice and educational citizenship behavior from perspective of nursing students. 2016.

37. Golparvar M, Javadian Z, Esmailian Ardestani Z. The relationship between justice and injustice with education citizenship behavior: the mediating role of educational ethics (moral approach intermediate events). Journal of New Thoughts on Education. 2012;8:85-106.

23. Schmidt S. Delegation von Preiskompetenz an den Verkaufsaußendienst: Springer; 2008.

۲۴. سرمدی، معصومی فرد، مرجان. جایگاه عدالت آموزشی در تحول نظام تعلیم و تربیت مبتنی بر سازنده‌گرایی. فصلنامه علمی-پژوهشی، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی. ۲۰۱۵؛۳(۱۰):۶۵-۷۲.

25. ARDALAN E, HOSSEINCHARI M. Predicting academic adjustment based on communication skills: the mediation role of self-efficacy. 2010.

۲۶. مرزوقی، اله ر، حیدری. تبیین نقش واسطه‌گری ادراک از عدالت سازمانی در روابط بین تعدی نظارتی و خودکارآمدی نوآوران ی کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شیراز. Payavard Salamat. 2017;11(2).

۲۷. سرانچه، مسعود، مکتبی، یخچالی ح. رابطه علی و ویژگی های شخصیت با فرسودگی تحصیلی با میانجی‌گری خودکارآمدی تحصیلی و تنیدگی تحصیلی ادراک شده در دانشجویان. فصلنامه علمی-پژوهشی روش‌ها و مدل‌های روانشناختی. ۲۰۱۴؛۵(۱۷):۷۵-۹۲.

28. David A. Examining the relationship of personality and burnout in college students: The role of academic motivation. Educational measurement and evaluation review. 2010;1:90-104.

29. Zhang Y, Gan Y, Cham H. Perfectionism, academic burnout and engagement among Chinese college students: A structural equation modeling analysis. Personality and individual differences. 2007;43(6):1529-40.

30. Salmela-Aro K, Kiuru N, Pietikäinen M, Jokela J. Does school matter? The role of school context in adolescents' school-related burnout. European psychologist. 2008;13(1):12-23.

31. Whitley BE. Factors associated with cheating among college students: A review. Research in higher education. 1998;39(3):235-74.

32. Ossai MC, Ethe N, Edougha DE. Development, Validation and Standardization of Tertiary Examination Behaviour Inventory: Diagnostic Instrument for Measuring Cheating Tendency in Educational Assessments. Education Quarterly Reviews. 2020;3(3).

33. Fendler RJ, Godbey JM. Cheaters should never win: Eliminating the benefits of cheating. Journal of Academic Ethics. 2016;14(1):71-85.